

Erfgoed digitaal voor allemaal

De versnelling van het Netwerk Digitaal Erfgoed 2019-2020

Marian Hellema ■

Het Netwerk Digitaal Erfgoed werkt aan het duurzaam digitaal beschikbaar maken van erfgoed, zodat gebruikers het in zijn volle rijkdom kunnen ervaren. Wie het netwerk de afgelopen jaren heeft gevolgd, kent de drie thema's: digitaal erfgoed beter zichtbaar, bruikbaar en houdbaar maken. De basis hiervoor is de afgelopen jaren gelegd. Nu is het tijd voor een intensivering, die mogelijk wordt doordat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap extra subsidie beschikbaar stelt. In dit artikel kijken we wat er voor de periode 2019-2020 op stapel staat en hoe alle partijen in de erfgoedwereld kunnen deelnemen.

a

In 2017 is onderzoek gedaan naar het bereik van digitaal erfgoed. Daaruit bleek dat maar liefst 86% van de Nederlanders in aanraking komt met digitaal erfgoed, websites en sociale media van erfgoedinstellingen. Om de maatschappelijke waarde van digitaal erfgoed te vergroten, willen we het *actieve* gebruik nog verder bevorderen. Bijvoorbeeld door gebruik in het onderwijs te stimuleren en door mensen actief te betrekken bij het toegankelijk maken van erfgoed (zoals VeleHanden doet).

Doelgroepstrategie

In de periode 2019-2020 doen we klant- en marktonderzoek en werken we gerichte doelgroepstrategieën uit, die erfgoedinstellingen helpen om het actieve gebruik van hun digitale collecties te bevorderen. De wensen van erfgoedinstellingen en de ervaring van deskundigen zijn daarbij onmisbaar. Kennis over de gebruikers van digitaal erfgoed is immers essentieel: hoe willen mensen digitaal erfgoed gebruiken? Wat zijn hun motieven en behoeften? Hoe zien hun 'klantreizen' eruit?

Publiekscampagne

Het Geheugen van Nederland wordt opnieuw ontwikkeld tot een merk, met een gezamenlijke publiekscampagne die de erfgoedinstellingen en andere dienstenaanbieders ondersteunt om hun klantengroepen te bedienen. Zo'n aanpak van collectieve

Grenzeloze mogelijkheden

Als digitaal erfgoed onderling goed verbonden is, kan het op steeds nieuwe manieren worden gebruikt. Zo kunnen 'intermediairs' erfgoed aanbieden op allerlei manieren die voor hun gebruikers interessant zijn.

Leerkrachten kunnen straks gemakkelijk digitaal erfgoed vinden voor hun lessen, bijvoorbeeld foto's, audiovisueel materiaal en boeken over een bepaald thema. Leerlingen kunnen dit online bekijken, de boeken lenen in de bibliotheek en op YouTube bijbehorende beelden en muziek vinden. Onderzoekers kunnen verschillende gegevensverzamelingen gemakkelijk combineren om nieuwe verbanden te ontdekken, terwijl een vastgoedplatform zijn huizenaanbod kan combineren met historische foto's, krantenberichten, filmopnamen of gesproken dialecten. Kortom, het verbinden van erfgoed informatie biedt steeds nieuwe mogelijkheden die we nu nog lang niet allemaal voorzien.

marketing kan heel effectief zijn, zo blijkt uit het succes van bijvoorbeeld de Uitmarkt, de Museumnachten en de Maand van de Geschiedenis. De campagne, met de bijbehorende tools en ondersteuning, wordt in nauwe samenspraak met het erfgoedveld ontwikkeld.

Linked open data

Digitaal erfgoed wordt nu nog vaak versnipperd aangeboden, met steeds andere datastructuren, zoekingen en presentatiewijzen. In plaats daarvan willen we dat er gemakkelijk verbindingen kunnen worden gelegd, ook over de grenzen van collecties, instellingen en sectoren heen. Bijvoorbeeld alle beschikbare informatie over Vincent van Gogh moet eenvoudig te combineren zijn: kunstwerken, boeken, onderzoeken, foto's, plaatsen et cetera.

Hiervoor is het nodig dat instellingen gemeenschappelijke 'terminologieën' gaan gebruiken, bijvoorbeeld door bij Vincent van Gogh te verwijzen naar RKDartists&. Door de informatie vervolgens als *linked open data* te publiceren, kunnen geautomatiseerde systemen de informatie koppelen en interpreteren.

Het bereik en gebruik van digitaal erfgoed kan flink worden vergroot door het ook aan te bieden op superplatforms, zoals Google, YouTube, Pinterest en Wikimedia. Daar zijn de meeste gebruikers toch al te vinden en daar kun je ook nieuwe gebruikers trekken. Daarbij verliezen we onze kritische blik niet: filters, algoritmes en commerciële belangen kunnen op gespannen voet staan met het open gebruik van erfgoedinformatie.

Kennis

Er is in de erfgoedwereld grote behoefte aan kennis en *best practices*. Hoe kun je digitale collecties goed zichtbaar, bruikbaar en houdbaar maken? Wat moet ik daarvoor zelf doen? En hoe bied ik mijn digitale collecties zo goed mogelijk aan het publiek aan? De afgelopen periode heeft het Netwerk Digitaal Erfgoed de nodige trainingen, wegwijzers en andere hulpmiddelen ontwikkeld. Een goed voorbeeld hiervan is de cursus Leren Preserveren. In de komende jaren zetten we een structureel programma van deskundigheidsbevordering op. We bouwen voort op de bestaande samenwerkingsverbanden, die al een belangrijke coördinerende rol spelen voor de kleinere instellingen. Zo vormen we een landelijk dekkend netwerk van steunpunten waarmee alle erfgoedinstellingen worden bereikt. In samenwerking met instellingen breiden we het aanbod aan trainingen en workshops door het hele land uit. Via een trainde-trainer-aanpak vergroten we de expertise in het netwerk en online maken we steeds meer kennis en ervaringen op een laagdrempelige manier beschikbaar.

Duurzame toegankelijkheid

We werken aan gezamenlijke voorzieningen voor het hele netwerk. Een belangrijke stap is de samenwerking met leveranciers van collectiebeheersystemen. Zij hebben gezorgd voor ondersteuning van *persistent identifiers* in hun systemen, waarmee erfgoedinformatie online vindbaar blijft en *link rot* (de bekende 404-foutmelding) wordt voorkomen. De komende periode werken we samen aan ondersteuning voor *linked open data* (LOD). Zo hoeven individuele erfgoedinstellingen niet allemaal zelf het wiel uit te vinden en de technieken te implementeren. Ook bouwen we verder aan een gemeenschappelijke LOD-infrastructuur, bedoeld voor specialisten die een publiekdiens ontwikkelen (bijvoorbeeld een thematische portal) of die erfgoedsoftware aanbieden.

Hulpmiddelen

Voor het thema 'digitale duurzaamheid' heeft het netwerk de afgelopen jaren diverse hulpmiddelen ontwikkeld, zoals een

Het netwerk begon feestelijk aan 2019 met het Nieuwjaarsevent in Arnhem. Foto: Sebastiaan ter Burg (CC BY 2.0 Generic).

'Landkaart digitale archieven'. Daarmee kun je het aanbod van e-depotvoorzieningen en tools vinden. Met het 'Scoremodel digitale duurzaamheid' kun je als erfgoedinstelling beoordelen waar je staat en diverse wegwijzers helpen je verder op weg. Onlangs is het Nationaal Register Webarchieven gelanceerd, waar iedereen kan vinden welke websites door welke instelling worden gearchiveerd. De komende tijd komt er een soortgelijk register voor sociale media en werken we verder aan andere hulpmiddelen.

In september 2019 organiseert het Netwerk Digitaal Erfgoed iPRES 2019. Op deze toonaangevende internationale conferentie bespreken bijna 400 experts de laatste ontwikkelingen op het gebied van digitale duurzaamheid.

Netwerkfilosofie

Het netwerk is er voor alle partijen uit de erfgoedwereld: archieven, bibliotheken, musea, heemkundige kringen, onderwijs- en cultuurinstellingen, kennisinstituten, softwareleveranciers, overheden en andere partners. Alle partijen zijn welkom: groot en klein, uit alle sectoren, uit het hele land, met alle kennisniveaus. Daarbij zijn juist de kleinere instellingen van belang, om zo veel mogelijk erfgoed digitaal beschikbaar te maken.

Zoals het een echt netwerk betaamt, is er geen centrale aansturing. In netwerkverband pakken we onderwerpen aan die de afzonderlijke organisaties te boven gaan. Erfgoedinstellingen blijven wel zelf verantwoordelijk voor zaken als het digitaliseren van de eigen collectie, het duurzaam toegankelijk maken daarvan en het regelen van juridische aspecten (auteursrecht en privacykwesties).

Geven en nemen

Veel erfgoedinstellingen zijn al betrokken bij samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld het Netwerk Oorlogsbronnen, de Zuiderzeecollectie of Modemuze (allemaal ook onderdeel van het Netwerk Digitaal Erfgoed). Dit zijn inspirerende voorbeelden van wat het oplevert om als netwerk te opereren: iedereen profiteert van elkaars kennis, ervaring, ondersteuning en *tools*. Het is een kwestie van geven en nemen, waarbij iedereen eigen ervaringen inbrengt.

Kennismaken?

Een goede gelegenheid om kennis te maken met het netwerk is de Week van het Digitaal Erfgoed. Noteer alvast de data: 25 t/m 30 november 2019. Kijk voor meer informatie op www.netwerkdigitaal erfgoed.nl. Daar is ook het activiteitenplan 2019-2020 te vinden. ■

Marian Hellema ■ deskundigheidsbevordering Netwerk Digitaal Erfgoed (info@marianhellema.nl).